

Recensioner

Avhandlingar i sociologi

Ugo Corte (2012) *Subcultures and small groups, A social Movement Theory Approach*. Sociologiska institutionen, Acta Universitatis Upsaliensis.

Hur kan vi förstå varför grupper gör som de gör? Det är en klassisk sociologisk fråga som i Ugo Cortes avhandling får ny belysning. Cortes utgångspunkt är att trots att det här är ett område som sociologer arbetat länge med finns det fortfarande frågor kvar att ställa, frågor som kan upptäckas och besvaras genom att studera grupper utifrån ett annat perspektiv än de social-psykologiska som är vanliga på området. Framförallt handlar det om kontextens betydelse för grupperns handlande. Corte argumenterar i avhandlingens kappa för att detta mycket väl låter sig genomföras genom att använda teorier och begrepp från studiet av sociala rörelser. Ett huvudsyfte med avhandlingen är därför att utvidga användningen av detta forskningsperspektiv till små grupper och subkulturer.

Avhandlingen bygger på två fältarbeten, som genererat fyra artiklar (1. Corte, Ugo och Bob Edwards (2008), "White power music and the Mobilization of Racist Social Movements", i *Music and Arts in Action*, Vol. 1 No. 1; 2. Edwards, Bob och Ugo Corte (2009), "From Greenville to 'Pro-Town USA': The Mobilization and Commercialization of a Local Lifestyle Sport Scene", i *On the Edge: Leisure, Consumption and the Representation of Adventure Sports*, (red.) Joan Ormrod och Belinda Wheaton; 3. Edwards, Bob och Ugo, Corte (2010), "Commercialization and Lifestyle Sport: Lessons from Twenty Years of Freestyle BMX in Pro-Town, USA", i *Sport in Society*, Volume 13, nos. 7/8. September and October 2010; 4. Corte, Ugo. (inskickad), "A Refinement of Collaborative Circles Theory: Resource Mobilization and Innovation in an Extreme Sport".) Det första fältarbetet rörde Vit makt-rörelsen och dess musikproduktion. Här studerade Corte musikens entreprenörer i rörelsen, alltså de som såg musiken som ett sätt att stärka rörelsen. Förutom olika typer av publikationer utgjordes materialet framförallt av intervjuer med personer inom och utom rörelsen som på olika sätt hade kunskaper om hur musiken givits betydelse och utrymme. Det andra fältarbetet var mer etnografiskt till sin karaktär och byggde på Cortes erfarenheter från staden Greenville i North Carolina där han bott i tre år. I staden fanns en i sammanhanget oväntat stor grupp av professionella freestyle BMX-cyklister som dragit till sig Corte och professor Bob Edwards intresse. Varför fanns de i Greenville? Vad hände där? Genom deltagande observationer, intervjuer och analyser av olika typer av medier undersöktes gruppen och den subkultur som utvecklats inom den.

Avhandlingen ska inte i första hand ses som ett bidrag till forskning om sociala rö-

relser, utan ger framförallt bidrag till studiet av små grupper inom subkulturer. Här genererar avhandlingen konkreta och intressanta resultat. Ett sådant rör kommersialiseringen av subkulturernas aktiviteter. Corte och Edwards visar att den process i vilket en grupp går från att i hög grad själv producera sina kulturella artefakter och aktiviteter i gruppens egna intressen, till den situation där andra aktörer med framförallt ekonomiska intressen tar över inte kan ses som en enkelspårig process. Parallellt med intresset av att inte sälja sin kultur för pengar kan inom grupper finnas önskingar om att tvärtom göra det, för att kunna leva på det man gör. Dessutom är inte kommersialiseringen entydig, i den meningen att det lokala och egenproducerade försvinner. I exemplet från Greenville och BMX-cyklisterna existerar flera parallella konsumtions- och produktionsmönster.

Studien av Greenville utvecklar också kunskapen om hur små grupper oväntat kan generera exceptionella förmågor eller röja ny mark som får betydelse för många andra. Teorin om så kallade "collaborative circles", utvecklad av Michael Farrell fördjupas och förfinas här. Genom att studera BMX-cyklisterna som en del av just Greenville, med sina speciella förutsättningar, visar Corte på betydelsen av kontexten för den här typen av oväntade gruppvisa språng. I universitetsstaden Greenville fanns ett bra klimat året runt, vänligt sinnade människor som stöttade BMX-gänget och massor av tjejer från universitet för BMX-killarna att träffa. Det här var förutsättningar för att cyklisterna ville komma och stanna kvar. Det var lätt att utveckla sin kultur i Greenville och det genererade en hög status i närområdet. Under de första åren då cyklingen tog nya former, nådde nya tekniska och artistiska höjder och nådde en bredare grupp åskådare levde gruppen ett slags paradisisk tillvaro med cykling, gemenskap och sena nätter. Kommersialiseringen slog visserligen hål på den tillvaron, men den förändringen kom inte enbart från ovan.

Även studien av vitmakt rörelsens subkulturella användande av musik ger ett bidrag, men här främst på området sociala rörelser. Här visas tydligt hur musik kan fungera som en resurs att användas inom en rörelse för dess mobilisering. Musiken bidrog både ekonomiskt och politiskt till rörelsen. Det politiska budskapet smugglades in som i en trojansk häst och spreds på så sätt till människor som kanske annars inte skulle ha brytt sig om att lyssna på politiska brandtal.

I avhandlingens separata artiklar genereras alltså intressanta resultat. Men som helhet präglas den av otydlighet. Det blir aldrig helt klart vad avhandlingen sammanfattar handlar om. Handlar den om sociala rörelser, subkulturer eller små grupper? Eller är det som titeln antyder enbart små grupper och subkulturer? Alternativt små grupper inom subkulturer? Läsaren lämnas här att göra ett tolkningsarbete och det blir inte klart vilket fenomen som författaren vill generera kunskap om eller vilket forskningsområde som avhandlingen bidrar till. Det beror framförallt på att frågan om hur de tre fenomenen hänger samman teoretiskt inte utreds. De tre begreppen – små grupper, subkultur och social rörelse – utreds visserligen vart och ett för sig, men de sätts inte samman. En tolkning som går att göra är att Corte menar att de hänger samman som ryska gummor. Inom en rörelse finns subkulturer och dessa bottnar i små grupper. Det är i så fall en tänkvärd uppfattning, väl värd att gå vidare med. Fast

det skulle i så fall innebära att så fort vi studerar sociala rörelser studerar vi också små grupper, vilket snarast skulle implicera ett behov av att ta in social-psykologisk teori om grupper i fältet sociala rörelser och inte vice versa. Det sistnämnda behöver inte vara ett problem i sig, men det ger desto större anledning att arbeta vidare med relationerna mellan fenomenen.

Men den här ambivalensen ska inte fördunkla de tänkvärda resultaten i de enskilda artiklarna. Där lämnas tydliga bidrag.

*Adrienne Sörbom, Stockholm Centre for Organizational Research, Stockholms Universitet/
Södertörns högskola, Sociologi. Fakultetsopponent.*

Övriga recensioner

Anders Persson (2012) *Ritualisering och sårbarhet – ansikte mot ansikte med Goffmans perspektiv på social interaktion*. Liber.

Intresset för Erving Goffman har tidigare inte varit så stort i Sverige, men det är inte alls omöjligt att detta kan förändras efter Anders Perssons nya bok *Ritualisering och sårbarhet*. Det var nämligen med stor behållning jag läste boken och tog del av Anders Perssons stora och djupa kunskaper om Goffmans sociologi. Dessa djupa kunskaper är dock, som jag skall försöka visa, på sätt och vis både författarens styrka och svaghet.

Bokens inledning kretsar främst kring Perssons intresse för Goffman, samtidigt som han "ursäktar" sig något för detta intresse. Han påtalar även vid flera tillfällen i boken att Goffman kan tolkas på flera olika sätt, vilket kanske är lite onödigt i en bok som denna. Persson är annars tydlig med vad boken kommer att handla om, ibland näst intill övertydlig. Han inleder med att kort beskriva Goffmans två konstanter, situation och social interaktion. Dessa återkommer han sedan till i boken. Jag saknar dock en introduktion till de övriga teman som behandlas senare i boken. Det är också litet förvånande att skildringen av personen Goffman och positioneringen av honom i det samtida sociologiska vetenskapssamhället behandlas först i bokens del III. Det hade varit en bra grund för det fortsatta läsandet.

I det inledande avsnittet om Goffmans sociologiska perspektiv skriver Persson om social interaktion och vardagsliv och visar hur begreppen tidigare använts. Han avslutar med att fråga vad vardagsliv betyder för Goffman. Men detta avsnitt handlar mer om sociologisk forskning om vardagsliv generellt, än om Goffmans uppfattning. Persson hamnar här i en ny litteraturgenomgång med utvecklingar till olika uppfattningar om vardagsliv. Dessa, om än intressanta och relevanta, gör det svårt att följa med i resonemanget om vad vardagsliv egentligen betyder för Goffman. Perssons kunskap inom området är här ett problem då han kan börja diskutera andra författares sociologi och tycks glömma Goffman. Men han tycks komma på sig själv och lägger då till en ursäktande rad om att han ska återkomma till Goffman senare. Svaret på gåtan vad vardagsliv betyder för Goffman kommer i slutet av kapitlet. Frågan är om det behövs tolv sidor inledning till att besvara frågan.

Några avsnitt i boken inleds med en forskningsöversikt som sedan är tänkt att leda till Goffmans analys av de begrepp som det handlar om. Dessa översikter känns lite påklistrade. Det är inte riktigt en analys av tidigare forskning, inte heller sätter Persson in Goffman på ett tydligt sätt i forskningsöversikterna. De ger föralldel en om än något obearbetad bakgrund till begreppen som därefter introduceras, men känns ändå lite som ett parallellspår. Dessa avsnitt är inte heller lika flytande och eleganta som avsnitten om Goffman; det är mer ett uppradande av författare, den ena efter den andra som sedan avslutas tämligen abrupt. Genomgångarna visar visserligen på Perssons kunskapsdjup, men de distraherar snarare än hjälper läsaren att förstå Goffmans sociologi.

När Persson däremot kommer in på Goffmans sociologi så sjunger språket och man kan se att detta är något som engagerar honom. Han skriver lätt och flytande och han lyfter elegant fram den ena poängen efter den andra; han ger illustrativa exempel och låter Goffman tala genom väl valda citat. Persson använder anekdoter, filmer och händelser från dagens vardagsliv när han förklarar något av Goffmans begrepp, vilket både är underhållande och klargörande. Hans analyser är pricksäkra och talande. De avsnitt som handlar om Goffmans begrepp är bokens höjdpunkter. En ren fröjd att läsa.

Framåt mitten av boken, i avsnitt III, kommer som sagt ett intressant och spännande avsnitt om Goffman som person och hans relation till det sociologiska vetenskapssamhället. Här visar Persson på Goffmans mångsidighet och analytiska förmåga samt hans olika personligheter. Det är också först här som Persson försöker positionera Goffman. Som person beskrivs Goffman nyanserat, baserat på utsagor från människor i Goffmans närhet. När Persson beskriver Goffmans sociologi rör han sig mellan Goffman och hans kritiker eller förespråkares uppfattningar och visar på ett bra sätt fram Goffmans tankegångar. Jag kan dock, som tidigare påpekats, tycka att delarna som presenterar Goffman som person borde kommit i bokens inledning, inte så här långt in i boken. Relationen mellan Goffman och det sociologiska vetenskapssamhället flyter också in i beskrivningen av Goffman som person. De olika delarna går i varandra och handlar ofta samtidigt om personen Goffman, om Goffmans sociologi samt relationen till vetenskapssamhället. Som läsare stör dessa glidningar framställningen något. Diskussionen om Goffman och det svenska sociologsamhället är intressant och tankeväckande. Placeringen av hela detta avsnitt i boken känns dock lite problematiskt.

I det kommande avsnittet problematiserar Persson Goffmans bakre och främre regioner utifrån sina egna studier och är därmed tillbaka i begreppen. Man kan tänka sig att Persson tydligt vill markera att han nu går över till att använda Goffman. Här gör Persson också en mycket bra och djuplodande beskrivning och analys av begreppet "frame" som är mycket läsvärt.

Avslutningen med Perssons eget bidrag och reflektioner är tydligt och givande. Det är kort och rakt skrivet. Perssons djupa och breda kunskaper kommer här till sin fulla rätt. Sammanfattningen är tydlig, men hade kanske passat bättre som en disposition och stöd för läsaren i inledningen.

Man kan förstå svårigheten att sälla och prioritera vad som ska tas med och vad som ska läggas åt sidan när man ska presentera en författare som Goffman. Det hade kanske varit bättre om Persson inlett boken med en kortare bakgrund till fältet och i denna positionerat Goffman och strukit forskningsöversiktarna. Men här har Persson gjort andra val. Jag funderar också över om inte Persson tydligare hade kunnat visa på hur senare teoretiker influerats av Goffman. Men det skulle naturligtvis ha gjort boken längre. Samtidigt förstår jag svårigheten att få ihop detta rika och breda material om Goffman till en någorlunda sammanhållen helhet.

Jag vill trots den kritik jag framför ändå varmt rekommendera boken. Även om strukturen gör boken något otillgänglig inspirerades jag som läsare av Perssons om-

fattande kunskaper i ämnet och hans eleganta beskrivning och analys av Goffmans sociologiska tankevärld.

Erna Danielsson, Institutionen för samhällsvetenskap, Mittuniversitetet

Jeffrey C. Alexander (2012) *Trauma – A Social Theory*. Polity Press.

Trauma, detta i grunden medicinska begrepp, har åtminstone sedan slutet av 1990-talet blivit något av ett modebegrepp vilket medfört en rad olika användningsområden. Initialt var det avsett för händelser som för en enskild individ kunde vara svåra att härbergöra och hantera, medan vi idag kan höra talas om t.ex. traumatiserade organisationer. Även den kollektiva historien kan definieras som traumatisk, t.ex. i formen av nationella trauman. Det är mot bakgrund av denna minst sagt mångfacetterade flora som Jeffrey C. Alexanders bidrag skall ses.

Alexander vill med sin bok belysa *kulturella trauman*. Ett kulturellt trauma, skriver han i inledningskapitlet, uppstår då kollektivet/gruppen anser sig ha utsatts för erfarenheter som allvarligt påverkar deras minne och framtida identitet. Med detta begrepp vill Alexander få oss att se bortom den vanligtvis individuella erfarenheten av en oförrätt. Han antar en socialkonstruktivistisk ståndpunkt som innebär att man skall se ett kulturellt trauma som något som skapas och omskapas. Därigenom frångår han den konventionella traumateorin som i hög grad grundar sig i upplysningstänkandet och psykoanalysen. Dessa perspektiv, menar han, bortser från traumabegreppets mångtydighet och föränderlighet. Det finns inga givna trauman, utan de måste definieras som sådana genom kollektiva processer. Händelser kan med tiden komma att tolkas som traumatiska, men för att så skall ske krävs att händelsen medieras av "claim-makers" och bärs fram av "carrier-groups". De söker skapa en "grand narrative" av en händelse genom att besvara frågorna om bland annat smärtans och offrets natur. Därigenom uppnås vad Alexander kallar en kulturell klassifikation som via institutionella arenor, såsom exempelvis den juridiska och den vetenskapliga, vinner legitimitet. Föreställningen om trauma växer därmed successivt i samband med att allt fler intressenter ansluter sig till begreppet.

Alexander illustrerar i bokens övriga fem kapitel sina resonemang med flera exempel från olika delar av världen. Två av kapitlen behandlar Förintelsen ur skilda synvinklar. Det första av dessa kapitel, bokens mest omfattande och fullödiga, tydliggör Alexanders angreppssätt. Kapitlet visar hur Förintelsen *kom att bli* ett trauma. Efter det andra världskrigets slut var det ingen (utifrån nordamerikansk synvinkel) som definierade övergreppen i förintelselägren som traumatiska. Istället sågs de som, förvisso vidriga, men ändå "bara" delar av ett krig. Händelserna var i så måtto en del av en progressiv berättelse där det inträffade var tänkt att lämnas bakom. Framtiden kunde bara bli bättre, allt i enlighet med modernitetens tanke om framsteget enligt Alexander. Erfarenheter som offren definierade som traumatiska var inget trauma för publiken. Den kunde inte identifiera sig med offrens erfarenheter och matades istället med

militära hjälte- och överlevnarhistorier. För att Förintelsen skulle få status som traumatisk, alltså som något ofattbart och nära nog obeskrivligt, var händelsen tvungen att beskrivas i en tragisk form och inte enbart som en del av nazismen, utan som en del av mänskligheten. Händelsen var unik, långt från den mänskliga rationaliteten, och därigenom tidlös. För att understryka detta behövdes berättelser om lidande, om lidandets art, om motiv och orsaker till det inträffade, allt för att möjliggöra en känslomässig identifikation. Därigenom blottades framstegstankens instabilitet men också det faktum att övergreppen begicks av vanliga människor. Berättelsen i dess tragiska form gjorde att Förintelsen med tiden gick från att ha varit en del av den nazistiska krigsmaskinen till att 50 år senare bli en "master symbol of evil in relation to which new instances of grievous mass injury would be typified" (s. 83). I förlängningen har detta trauma kanske medfört att en mer universell moralisk standard tagit form, menar Alexander. Förintelsens symboliska användning i Israel av idag analyseras i ett efterföljande kapitel. Detta kapitel är, i likhet med efterföljande kapitel, inte lika systematiskt utfört. Där visar Alexander på hur Förintelsen används av israeliska bosättare som metafor för att beskriva den tvångsförflyttning de upplever att de utsätts för av den israeliska staten i samband med att bosättningar stängs.

De två efterföljande kapitlen hämtar sina exempel från Asien. Ett av dem belyser Nanjingmassakern och tolkningen av denna händelse i Kina respektive Japan. Det andra närmar sig de pakistanska och indiska statsbildningarna där traumaberättelser inkorporerades i respektive nations "grand narrative". Berättelserna skiftar men i båda fallen handlade det om en framstegsberättelse. Nya intellektuella strömningar kom så småningom att bryta mot detta och istället anklaga statsgrundarna för "anti-civil behavior". Statsgrundandet framställdes nu som en tragedi, ett trauma som *slet isär* det vi idag kallar Pakistan, Indien och Bangladesh. Det skapade "a postcolonial situation that rest on narrow and particularistic solidarities" med följderna att människor enbart föredrar sin egen etniska grupp, sin egen religion, sin egen nation osv (s. 147). Postkoloniala intellektuella menar att detta kan förstås av att delningen då artikulerades i termer av polarisering snarare än unifiering nationerna emellan. Om tidigare berättelser pekat på militära oförrätter som massavrättningar och liknande, tar de postkoloniala tänkarna sin utgångspunkt i empati, i skapandet av nya berättelser som tillsammans ger möjligheter att hantera postkoloniala efterdyningar delningen länderna emellan gav. Traumaberättelser blir i detta sammanhang snarare en försökningsberättelse.

I sitt avslutande kapitel sätter Alexander traumabegreppet i relation till begreppet globalisering. Han skriver att "'Globalization' appeared in response to the trauma of the twentieth century, in a moment of hope when it seemed, not for the first time, that the possibility for a world-wide civil society was finally at hand" (s. 160). Av detta går det att förstå kulturella trauman som inte enbart en negativ erfarenhet, utan också en positiv kraft som ger grogrund till exempelvis strävandet efter en världsomspännande fred.

Vilka är då arbetets nackdelar? Ja en av dem handlar, som redan nämnts, om kapitlens ojämna nivå. Bokens senare kapitel är avsevärt grundare till sitt innehåll än

de två första. Att han sedan låter Cathy Caruth framträda som en av psykoanalysens frontfigurer är kanske inte helt rättvisande. Förvisso har hennes bok "Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History" haft stort inflytande, men dess tankemässiga grundvalar har Richard J. McNally dissekerat i sin bok "Remembering trauma". Dessutom har den också kritiserats av bl. a. Ruth Ley i "Trauma: a genealogy", en text som lyser med sin frånvaro trots att dess idéhistoriska innehåll borde passa också Alexanders bok.

Icke desto mindre, Alexanders socialkonstruktivistiska ansats ger välbehövlig energi åt ett traumabegrepp som i andra författares verk alltmer dväls i sitt psykoanalytiska arv. Alexander hjälper läsaren att lyfta blicken, att problematisera sin egen common-sensekunskap och tolkning av begreppet trauma. Och som Alexander påpekar så responderar vi inte på trauma men på traumakonstruktioner, och även om vårt reflekterande är individuellt så är också detta guidat av kollektiva berättelser.

Daniel Nilsson Ranta, Institutionen för socialt arbete, Mittuniversitetet